

ontstaat een volgende krans, dit herhaalt zich meerdere malen en zoo ontstaat het eigenaardig steltwortelsysteem, waardoor de boom zich reeds van verre kenmerkt.

We zijn nu door de Mangrove heen en op een zandig gedeelte van het strand gekomen, waar we nog enkele typische strandbewoners onder de planten opmerken. Ik noem U slechts *Barringtonia speciosa* (Boetou, j. m. s.) met zijn eigenaardige breed pyramidaal, stomp vierhoekige vruchten, *Calophyllum Inophyllum* (Njamploeng) met zijn prachtige heerlijk riekende bloemtrossen, *Hibiscus tiliacius* (Waroe laoet), *Spinifex* waarvan de stekelige vruchten met den wind zoo vroolijk voor U uit huppelen en *Ipomoea Pes Caprae*, een *Convolvulaceae*, die op zulke zandige strandgedeelten steeds in overvloed te vinden is.

Voor heden is het echter genoeg. Wanneer, wat ik hoop, het tochtje interessant genoeg geweest is, om U de vermoeidheid spoedig te doen vergeten, dan twijfel ik er niet aan, of ge zult me een volgenden keer weer vergezellen. Er is aan 't strand en in de Mangrove nog zooveel interessants op te merken, dat een tweede tocht de moeite wel loonen zal.

Serang, 28 Mei 1915.

v. W.

KORTE ZWERFTOCHT-HERINNERINGEN.

Door verschillende oorzaken — waarschijnlijk alle aan eigen schuld te wijten b.v. het niet opgegeven van veranderd adres bij herhaalde overplaatsing — ontvang ik *De Tropische Natuur* niet geregeld.

In de Oct.—Nov.—Dec. aflevering, die me wèl bereikte, doet de Redactie een beroep op betere samenwerking der leden; en de Redactie heeft gelijk. Een vereeniging als de Ned.-Ind. Nat.-Hist. heeft alleen reden van bestaan als de leden liefhebbers en bewonderaars van de Ind. natuur nauwer tot elkaar worden gebracht en dat kan als ieder z'n best doet het weinige of vele dat hij weet of leert onder de oogen te brengen van medeleden.

Van mijn kant kan ik moeilijk een onderwerp bepaald in studie nemen, maar wat ik — van het vele waarvoor ik iets voel in onze natuurweelderige omgeving — zag en opmerkte, wil ik graag in de mij niet anders mogelijk dan populaire vorm meedeelen.

Maar'k leef een beetje op m'n herinneringen, op de heerlijke dagen zwerfende doorgebracht in de bosschen van Sumatra en Borneo.

Ja, vooral Borneo, waar de betrekking van d.d. Controleur bij het vele reizen — dus zonder de beslommeringen die een troepenafdeeling op marsch altijd met zich brengt — nog wel eens gelegenheid biedt een en ander in de natuur op te merken ook zonder dat dat men zich deskundige voelt.

Mij een oogenblik in die herinneringen verdiepende vraag ik allereerst belangstelling voor een verschijnsel, dat zeker ieder, die in een prauw niet al te ver van de monding op een onzer groote Indische rivieren voer, waarnam n.l. het uit de diepte opstijgen van geluiden, die ons als korte volle of lang gerekte orgeltonen bijzonder treffen.

SCHWANER, de koene eerste groote Borneo reiziger zegt er van in deel I van z'n „Beschrijvingen van het stroomgebied van de *Barito*”:

„Ik kan niet nalaten een even merkwaardig als aantrekkelijk verschijnsel aan te halen, „dat in de uitmondingsarmen der rivieren dikwerf waargenomen kan worden, n.l. het eigenaardig geluid door het water voortgebracht. Deze sirenenzang komt uit de diepte voort,

„soms vol en krachtig gelijk orgeltonen, soms zacht en smeltend als de melodie, die het „zachte koeltje den snaren der eolusharp ontlokt.

„De tonen schijnen zich onder het vaartuig, en wel over de geheele oppervlakte die „met water in aanraking is, te ontwikkelen. Sterk en aanhoudend als het vaartuig door „roeien wordt voortgedreven, kort en afgebroken wanneer het stil aan den oever liggend, „door den golfslag slechts een schommelende beweging verkrijgt.

„Wrijving van brak water over een vast lichaam schijnt derhalve een oorzaak voor het „ontstaan van dit verschijnsel te zijn. De inboorlingen schrijven het, misschien niet ver „bezijden de waarheid, aan de vermenging van het zoete met het zooveel zwaardere zee- „water toe.”

Tot zoover SCHWANER. Z'n beschrijving is even poetisch als duidelijk, maar met een heldere verklaring van het verschijnsel ben ik niet veel verder gekomen; door mij werd het stroomafvarend, voor 't eerst waargenomen $\pm$ een uur roeiens boven de plaats waar de Martapoera-rivier in de *Barito* valt, terwijl brak water veel verder stroomopwaarts reeds is te vinden.

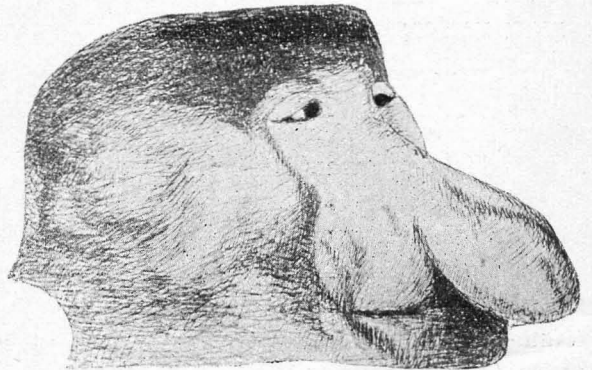
Per stoomboot reizende zijn de geluiden, die ons werkelijk onder den indruk brengen, niet waar te nemen.

Ziet een *Tropische Natuur* — lezer kans in deze m'n nieuwsgierigheid te bevredigen? Nu we toch met onze gedachten bij de *Barito* zijn, is 't misschien niet kwaad te vermelden, dat een merkwaardig bewoner van z'n moeras-oerboschen n.l. de neusaap, zelfs in Wetenschappelijke werken vaak verkeerd wordt afgebeeld. De teekening in de Encyclopædie van WINKLER PRINS lijkt meer op een uitgedroogd wormvormig ahangsel — ten minste wat de neus betreft, dan op het versiersel dat een *Semnopithecus nasicus* z'n neus zou kunnen noemen.

Hierbij gaat een teekening naar een beschadigde kopfoto van een exemplaar, dat in Boentok de *Barito* overzwemmend door een Dajak van uit z'n prauw werd ontdekt en in 't water met de lans werd afgemaakt; een half uur later nam ik de foto van de nog onbeschadigde kop, die juist kon worden gered van den brandstapel, waarop de Dajaks het beest met huid en haar gingen roosteren.

De neusaap — door de Dajaks: Bekantèn, Aikah of Bekara genoemd — is een sterk, schuw, zwaargebouwd beest met betrekkelijk kleinen kop. In grootte doet hij — de vrouwtjes zijn kleiner — weinig voor den *Orang-oetan* onder. Jammer dat geen teekening of foto van een vrouwtje — die wipneusjes hebben — kan worden overgelegd. Overdag hoorde ik de neusapen, die vaak bij honderden in de hoge oeverboomen zitten, geluid maken; maar 's nachts als we op een der zijtakken van de *Barito* in de prauw overnachtten, omdat de naaste kampong niet was te bereiken, hoorden we vaak het half snorkend, half brullend geluid van een troep aan den kali-oever spelende bekara's.

Van de *Barito* oevers dwalen we nu naar de rotswouden van Oost-Doesoen, bij de bronnen van de Ajoeh-rivier. In deze geheimzinnige bosschen schijnt geen levende ziel te



Kop van een neusaap.

huizen; 't is er vochtig, donker en kil, terwijl de boomen zijn behangen met lange mosbaarden op een hoogte — niet meer dan 806 M. — waarop de Sumatra-wouden zich nog voordoen in hun volle tropische weelde.

We bevinden ons hier in de Zielenstad der Lawangan Dajaks „Goenoeng Loemoet” (Mosberg), een streek door geen Europeaan ooit bezocht en gemeden door de Dajaks, omdat de geesten der afgestorvenen er rond dwalen en ieder onvoorzichtig reiziger zouden beletten ooit weer naar zijn z'n kampong terug te keeren.

Bij een tocht door dit sombere moeilijk begaanbare bergland staan m'n koeli's op een triestigen regenachtigen namiddag, juist toen we ons met moeite tegen een steile rots op zeulden, plotseling stil.

In de verte klinkt het „oe” geroep, zooals een Dajak dat schreeuwt, als hij teveel achterblijft en bang is 't pad kwijt te raken. Één van de dragers antwoordt, maar met niet veel succes, want het geroep gaat door, steeds met kortere tusschenpoozen, totdat plotseling een helle schaterlach, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha! door het bosch daverd. M'n Dajak begrijpt, keert zich brommend verontwaardigd om en zeult verder; dat hij als boschmensch door een vogel in 't ootje werd genomen, zat hem verder den geheelen dag dwars

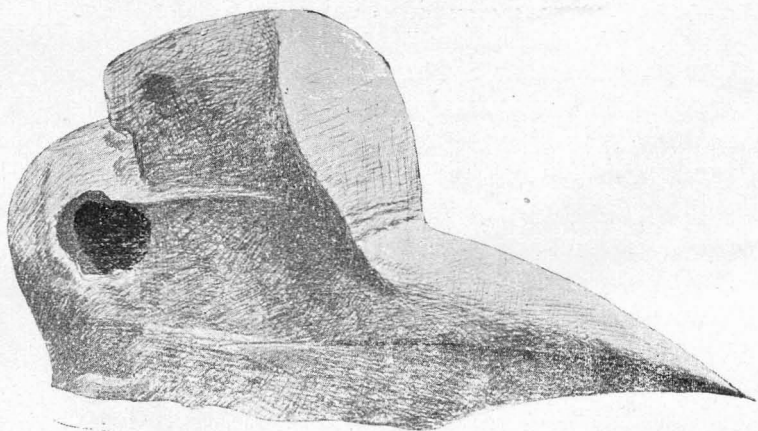
Maar ik moest er wat meer van weten en vroeg een pradjoerit, die beweerde, dat we hier met een neushoornvogel te doen hadden, of hij kans zag 't beest te bemachtigen.

We hielden een poosje rust en een kwartier later hoorden we een schot, dat een eind maakte aan een nieuwe lachbui; kort daarop bracht de jager een dooden neushoornvogel met massieven snavelknobbel.

Eenigen tijd geleden, een dag doorbrengend in 's Rijks Museum voor natuurlijke historie te Leiden, zag ik daar een opgezet exemplaar, maar niemand wist dat het een z.g. lachvogel was; z'n geluid: oe oe oe oe ... oe ... oe ... oe oe, oe, oe, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha! was er niet bekend.

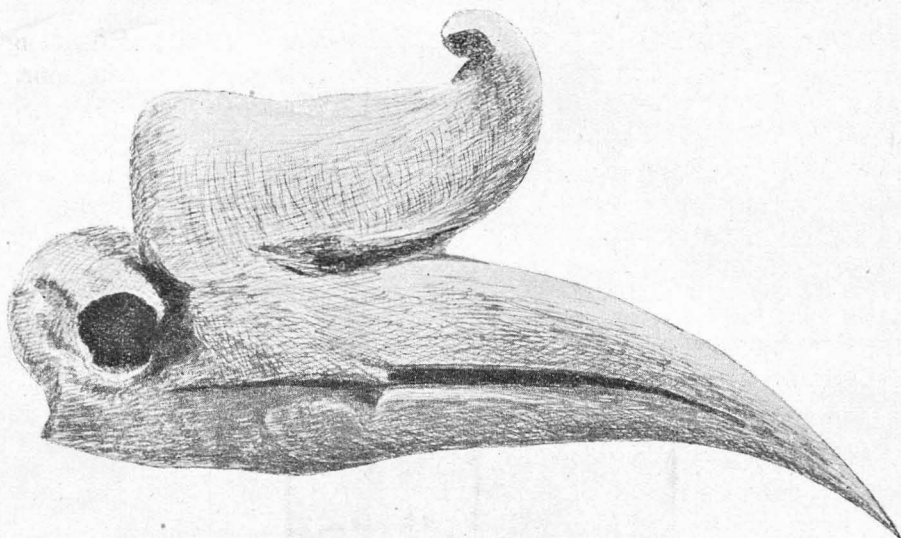
En nu terug naar de *Barito*. De gewone neushoornvogels komen in de oeverbosschen zeer veel voor; 'smorgens vroeg begint hun doordringend geschreeuw zoolang ze stil zitten met een matig hard geluid, dat er bij groote tusschenpoozen wordt uitgestooten: kô kô; maar niet zoodra vliegen ze op, of met een oorverdoovend lawaai klinkt het over de breede *Barito* vlakte: „kô-kang — kô-kang — kô-kang.”

Nu was het me al vaak opgevallen dat zich een klein zwart vogeltje met 2 lange staartveeren dicht in de nabijheid van een neushoornvogel ophield en op een goeien dag de S^e Masimpoen, een zijriviertje van de *Barito*, afvarend waren we getuige van een merkwaardig tafereeltje. Een neushoornvogel — *Anggang* zooals de Inlanders hem wel noemen —



Lachvogel (Rhinoplax vigil FORST).

zat op den tak van een dooden boom kalm wat klimaat te schieten, en weer zag ik z'n kleine volgeling in een boom er vlak naast. Op 't gezicht van m'n prauw, die kalm de rivier



Schedel van een *Anggang*.

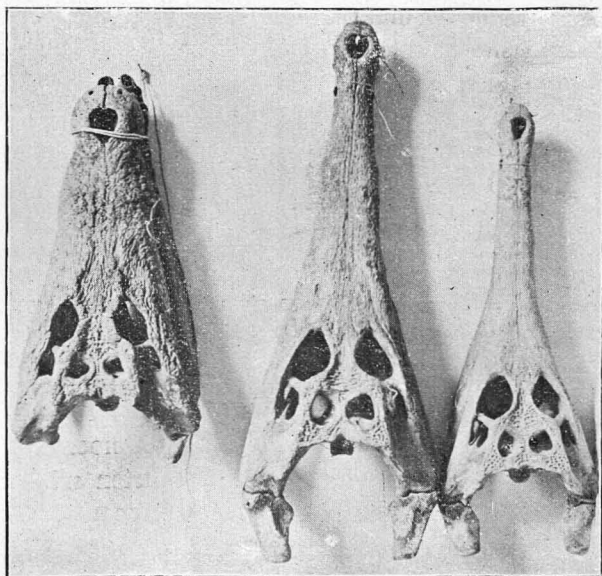
afdreef, vloog de *Anggang* verschrikt luid schreeuwend weg maar onmiddellijk gevolgd door het zwarte rakkertje dat hem van achteren aanviel en met zulk een woede daarbij aan de staart van z'n slachtoffer bleef hangen en tegen fladderen, dat de *Anggang* het niet verder bracht dan tot een ongeveer 30 Meter verwijderden boom.

Eerst toen hij daar goed en wel zat, met een houding en een gezicht alsof hij de zaak buitengewoon kalm opnam, ging de kleine held op een eerbiedigen afstand weer een gelegenheid afwachten om z'n prooi, die in de vlucht blijkbaar machteloos is, opnieuw te bewerken.

Toen onze prauw verder af dreef, zagen we spoedig de beide vogels tusschen de boomkruinen verdwijnen, de groote weer als vluchteling, de kleine als venijnige kwelgeest.

Een Dajaksche roeier vertelde, dat hij iets dergelijks meer had gezien; en hij wist de reden van die plagerij in een niet onaardige fabel om te zetten.

Vroeger, toen de vogels nog geen kleuren hadden, spraken de *Anggang* en



3 Krokodil koppen.

De Dajak noemt ze *Badjo kodok*, *Badjo salak* en *Badjo sapit* en zegt dat de 2 rechtsche koppen van verschillende soorten krokodillen zijn. Kan de meer pyramide vorm van de middelste ook aan hooger en ouderdom worden toegeschreven?

z'n vriendje af dat zij elkaar wederkeerig op z'n allermooist zouden beschilderen. De kleine verwer deed z'n uiterste best en al heel gauw prijkte de *Anggang* met een buitengewoon mooie oranje-gele bek en snavel; hij bekeek zich in het water en was erg tevreden, maar uit pure plagerij maakte de ondankbare z'n weldoenertje pikzwart. Het kleine verongelijkte baasje zag z'n donker beeldje in den *Barito*-spiegel en was van dien dag af de onverzoenlijke vijand van den neushoornvogel.

Alvorens van de *Anggang* af te stappen nog de zeker wel vaker geconstateerde bijzonderheid, dat hij achter op z'n rug, even voor den staart, een dikke, oranjekleurig vet afscheidende knobbel heeft; hoog in de boomen zien we hem vaak z'n kop heelemaal achterover gebogen dezen ter hoogte van dien vetknobbel heen en weer wrijven, blijkbaar om hoorn en snavel mooi op kleur te houden.



Borneesch wit wild zwijn grooter en zwaarder voor wat de kop betreft dan het grijze Borneo of Sumatra zwijn.

Nu een enkel woord over een minder onschuldige *Barito* bewoner n.l. de *Krokodil*, *Boaja* of *Badjo* zooals de Dajaks hem noemen.

De Dajak onderscheidt 3 soorten n.l. de *Badjo kodok*, de *B. salak* en de *B. sapit*, van links naar rechts hierbij gereproduceerd. Ofschoon de Inlander pertinent volhoudt, dat de *Salak* en de *Sapit* twee verschillende soorten zijn, is het toch de vraag of de eerste met z'n minder spitsen bek niet een oudere leeftijdsvorm van de tweede is. Het verschil in naam zou dan moeilijk zijn te verklaren, maar dat de *Sapit* niet zoo groot zou worden als de *Salak* — zooals de Dajak beweert — is vrij wel een negatief-bewijs.

M'n vriendjes de *Orang-oetans*, waarover de 1^e jaargang van *De Tropische Natuur* een artikel opnam, nu latende rusten, geef ik hier nog, alvorens van Borneo af te stap-

pen, een foto van een in de *Barito*-streek zeer veel voorkomend maar weinig bekend wild zwijn. *)

Het munt uit door z'n vaak reusachtige afmetingen, bijzonder grooten kop en heeft in tegenstelling met andere wilde varkens een witte kleur.

De Heer SHORTRIDGE, een Engelschman in dienst van het Britsch Museum, die eenige weken te Boentok doorbracht, bezocht in het bijzonder deze streek tot het verzamelen van neusapen materiaal en enkele koppen van deze wilde witte varkens.

(Wordt vervolgd).

Waarschijnlijk het *Baardzwijn* of *Witte varken* (*Sus barbatus*). Het komt op Borneo en Java en waarschijnlijk ook op Sumatra voor. Het heeft een min of meer heldere witte kleur, wat vooral opvalt, als men het op een afstand in het donkere bosch ziet.

SPINNEWEBBEN c. a.

De Heer S. LEEFMANS had het in de eerste aflevering van dezen jaargang over de, door hem zoo genoemde *Koepelspin*. We hebben reeds een *Baldakijns spin* (*Linyphia montana*), dus zijn die twee in bouwkunde echte kunstzusters. Zouden zij ook verwant zijn aan elkaar?

Daar de Heer LEEFMANS gesteld bleek op eenige aanvulling, heb ik de beestjes eens geobserveerd; want moet U weten, die diertjes worden door mij toevallig sterk de hand boven het hoofd gehouden. Zij mogen in mijn serre lustig er op los spinnen en in mijn bamboe optrek, alias landhuis, eveneens.

Vlak voor mij, op nog geen 5 M. afstand staat een *Cycas*. Daarin bevinden zich wel 50 à 100 van de bedoelde webben en spinnen. Onder al die webben zijn er met *twee*, *drie* en *vier* hangmatten onder den koepel. Een web is er bij met meer dan 30 (dertig) eierzakjes, gedeeltelijk aaneengesloten, gedeeltelijk verspreid in het labirynth.

Natuurlijk, zou ik haast zeggen, waren er weer dwarsdrijvers bij, die het anders deden. Of — — mogelijk brengen deze ons juist op spoor hoe het *werkelijk* is en gaat.

Op mijn verdere snuffeltocht, vond ik onder meer, in een oud bordenrek twee webben waar wij even bij stil moeten staan.

Het eerste web was groot en schoon en besloeg een cylindrische ruimte van ± 25 cM. diameter. De koepel was bijzonder mooi en zuiver; maar van een hangmat (ik volg de benamingen van den Heer LEEFMANS) was niets te bemerken. Boven en ook onder den koepel was een groot labirynth.

Dicht bij dat web hing een ander web, dit was niet zoo groot en schoon; maar was voorzien van *drie* hangmatten, die er nog al stoffig uitzagen vooral de onderste.

Het viel mij op, dat de keten van eierbeursjes zeer lang was. Er waren er n. b. 14. Dat is meer dan het dubbele van het gewone aantal. Het web met de drie hangmatten had slechts 6 beursjes.

Zonder veel omhaal wilde ik de spin vangen en in een doosje doen; maar het diertje nam een geweldigen, onverwachten sprong. Het eind was toch dat zij gevangen werd. Ook de keten van eierbeursjes werd in een ander doosje medegenomen. Deze offerer ik hierbij aan de Redactie van *De Tropische Natuur*. 't Is een goedkoop geschenk; maar toch, op haar manier is die keten een *natuurmonument*. Toen ik den anderen dag weer tusschen de pooten van het bordenrek keek had een andere spin hetzelfde labirynth weer in orde gemaakt. Een nieuwe, hoewel kleinere koepel was vervaardigd en — — één eierbeursje was weer boven de nieuwe koepel aanwezig. Ook het magere spinnetje, dat ik den vorigen